

Philos
0224

ÉRTEKEZÉSEK

A FILOZÓFIAI ÉS TÁRSADALMI TUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL
A M. TUD. AKADÉMIA II. OSZTÁLYÁNAK RENDELETÉBŐL

SZERKESZTI
DR. LUKINICH IMRE
OSZTÁLYTITKÁR.

V. KÖTET — I. SZÁM

JELSZAVAK HARCA A BÜNTETŐTÖRVÉNY- KÖNYVEK REVIZIÓJA KÖRÜL.

ÍRTA
FINKEY FERENC
RENDES TAG

— Felolvasta a II. osztály 1936. december 7-én tartott ülésén. —

BUDAPEST
KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
1937.

JELSZAVAK HARCA
A BÜNTETŐTÖRVÉNYKÖNYVEK
REVIZIÓJA KÖRÜL.

IRTA
FINKEY FERENC
R. TAG.

BUDAPEST
1937.

301149

Jelszavak harca a Büntetőtörvénykönyvek revíziója körül.

Irta: Finkey Ferenc r. tag.

Br. Eötvös József »A XIX. század uralkodó eszméinek befolyása az álladalomra« című nagy művében, mely Concha Győző értékelése szerint méltán állítható Montesquieu »L'esprit des lois«-ja mellé, sőt azt sok tekintetben felül is múlja, mély bölcseséggel mutatja ki, hogy az emberiség haladásának az iránya mindig az uralkodó koreszméktől függ és hogy nem annyira a kor uralkodó eszméiben van a bajok forrása, mint inkább azok helytelen értelmezésében és téves alkalmazásában. Így már maga Eötvös kiemeli, hogy a XIX. század uralkodó eszméi közül amennyire helyes az egyéni szabadság, ami mindenféle haladásnak nélkülözhetetlen előfeltétele, éppannyira ellenkezik ezzel a népfelség, a nemzetiség és az egyenlőség eszméje, mely utóbbi ferde magyarázattal feltétlenül a szocializmushoz, az anarchizmushoz és a kommunizmushoz vezet, a kommunizmus győzelme pedig mindenkor a despotizmus leend.

Eötvösnek ezek a fejtegetései, amiket kétségtelenül könyve megírásának a kora, a múlt század ötvenes éveinek új abszolutizmusa s az ő ebből fakadó pesszimiztikus világszemlélete sugalmaztak, ma is becses tanulságokat nyújtanak nekünk a mi korunk uralkodó eszméinek s az azokból kikovácsolt, azok népszerűsítésére törekvő, sokszor azonban egészen téves jelszavaknak a megítélésénél.

Hiszen ma — még nem egészen két évtizeddel a szörnyű világháború fegyvertényeinek megszűnte után, de még mindig a nem kevésbé ádáz gazdasági háborúk kelles közepén s a »si vis pacem para bellum« gyakorlati

alkalmazásának, a háború előttinél is lázasabb fegyverkezésnek a napjaiban — nagyon megérthető, ha mi is, a vesztes és az igazságtalan békeparancsokkal megkínzott országok tagjai az Eötvöséhez hasonló nyomott hangulatban és sötét pesszimizmussal szemléljük a világ eseményeit.

Nagyon érthető azért, ha a mi korunkban is sokan a háború előtti uralkodó koreszmékben keresik a bajok okait s új jelszavakat, új világmegváltó eszméket vetnek fel s nem veszik észre, hogy az újnak kikiáltott eszme sokszor csak idejétmúlt régi jelszó felelevenítése vagy új köntösbe öltöztetése.

Igy legdivatosabb dolog ma az individualizmus és az ebből kialakult liberalizmus ócsárlása, annak kárhozatos és veszedelmes jelszó gyanánt feltüntetése. E helyett a társadalomtudományi irodalom nagy része ma a kollektívizmus, az autoritarizmus és az univerzalizmus jelszavakra esküszik, az új társadalom-reformerek ezeknek a jelszavaknak az alapján vélik megvalósíthatóknak a gazdasági és a szociális bajok orvoslására irányuló törekvéseiket. A jogélet terén ezeknek a gondolatoknak nyomán született meg a tekintély-állam, a totális állam új jelszava, mely a szerintük hitelét veszített jogállam eszméjét lenne hivatva helyettesíteni. Sajnos, ez az új jogi jelszó, a totális vagy tekintély-állam gondolata veszedelmesen emlékeztet az abszolút állam, a francia nagy forradalom előtti ancien régime mindenhatóságára, a Hobbes-féle Leviathanra.

Legtávolabbról sem kívánok beleszólni a totális állam és az autoritarizmus létjogosultságának a vitájába, hiszen a kormányforma mindig az erőviszonyok kérdése és adott esetben az államfői mindenhatóság, vagy a diktatúra is nemesak szükséges, de a nemzet fennmaradásának egyetlen módozata lehet. Csak jelezni akartam az új államjogi műszó felemlítésével, hogy minő új jelszavak harcolnak s igyekeznek uralkodó eszmévé emelkedni az állam és az államhatalom fogalmára nézve is az eddigi begyökerezett fogalmakkal szemben.

Ilyen megváltozott ideológia, a régi és új jelszavak csatája dül manapság a büntetőjog területén is. A büntető-

jog ugyan csak egyik ága a jogrendszernek, de mint a fennálló állami és társadalmi gépezet, a köz- és az egyéni szabadságjogok oltalma, röviden a jogrend zavartalan fenn-tartása érdekében alkotott jogszabályok összesége, szerves összefüggésben áll az egész jogrendszerrel, különösen az alkotmányjoggal s ezért a büntetőjog kodifikációja, a büntetőjogi szabályok kialakítása és megfelelő módosítása, vagy egy kodifikált Btk. revíziója mindig összhangban kell hogy álljon az illető állami társadalmat mozgató nagy vezéreszmékkel.

A koreszmék változása, a társadalmat megmozgató vagy épen átalakító nagy eszméknek az uralomra jutása esetén mindig és mindenütt elmaradhatatlan a Btk.-ek revíziója, az uralomra jutott új eszmék érvényesítése a büntetőjog területén. Amint egészen bizonyos, hogy a XVIII. század végén a nagy francia forradalom hármasszó jelszava: a szabadság, egyenlőség és testvériség uralkodóvá nőtt eszméi teremtették meg az európai államokban, sőt világszerte az összes kultúrállamokban a jogegyenlőségre és az emberiségre épített modern büntetőjogot, s amint a XIX. század második felének újabb liberális áramlata, a jog- és kultúrállam eszméinek uralomra jutása s ezek rendszerének kiépítése hozta létre egymás után a művelt világ ú. n. klasszikus Btk.-eit, melyek sok helyütt ma is fennállanak, — úgy a XX. század második és harmadik tizedében ránk zúdult világégés, a szemünk láttára végbe ment új államalakulások által kitermelt új ideológia követelte meg a büntetőjogi szabályok új revízióját is, ami a legtöbb európai államban, különösen a békeparancsokkal létesített új államokban, de a régiék jórészében is egészen új Btk.-ek létesítésére vagy Btk.-javaslatok kidolgozására vezetett.

Az európai államok közül az utolsó tíz év alatt egészen új Btk.-et alkottak: Törökország (1930), Dánia (1930), Olaszország (1930), Lengyelország (1932), Lettország (1933); s legújabban Románia (1936). Ide sorozható az orosz Szovjetköztársaság 1926-i büntető rendelete is, mely ugyan a legdurvább őszinteséggel kifejezett diktatori

parancs a bolsevik osztályuralom biztosítására. A teljes revízió iránt készítettek új Btk.-javaslatokat: Görögország (1924), Cseh-Szlovákia (1925), Ausztria (1922), Németország (1933) és Franciaország (1934).

Első tekintetre szembeötlő, hogy mindezek az új Btk.-ek és javaslatok — kivéve az orosz szovjet-törvényt¹ — egyértelemmel fenntartják a háború előtti klasszikus Btk.-eknek azt a kiindulási pontját, a Btk. első szakaszában mintegy jeligéül felállított azt a tételt, amit az 1791-i, majd az 1810-i francia Code Pénal óta axiomául fogadott el az európai büntetőjogi kodifikáció, hogy büntetéssel sújtani csak azt a cselekményt szabad, amit elkövetése előtt a törvény büntetendőnek jelentett ki s a büntetés is csak oly joghátrány lehet, amit valamely büntetendő cselekményre a törvény előre megállapított. Ezt a kettős alapelvet P. A. Feuerbach óta két latin tétellel fejezi ki a büntetőjogi irodalom: *Nullum crimen sine lege* és *nulla poena sine lege*, melyet a magyar Btk. 1. §-a így ad vissza: Büntetett vagy vétséget csak azon cselekmény képez, melyet a törvény annak nyilvánít. Büntetett vagy vétség miatt senki sem büntethető más büntetéssel, mint amelyet arra elkövetése előtt a törvény megállapított.

Ezzel a két alaptétellel most nyíltan szakít a német birodalomnak 1935. június 28-án kiadott új Büntető novellája, mely a törvény mint jogalkotó kútfő mellett kútfői tekintéllyel ruhazza fel az egészséges népérzületet (gesunder Volksempfinden), a népies jogi felfogást is. A német Btk.-nek az új Novellában átszövegezett 2. §-a szerint ugyanis: »Büntetendő az, aki olyan cselekményt követ el, melyet a törvény annak nyilvánít vagy amely valamely

¹ Ezzel a szovjet büntetőtörvénnyel, mely elveti a megtorlás és a bűnösség fogalmát s a büntetést merő rendőri intézkedésnek tekinti a szovjet-uralomra veszélyes egyének eliminálására, — épúgy az 1919-i első szovjet büntetőtörvénnyel, mely a bűncselekmények tényálladékait egyszerűen mellőzte, valamint az 1930-iki Krylenko-féle új javaslattal, mely a tényálladékokat csak nemkötelező példaként sorolja fel, — alábbi fejtegetéseimben nem kívánok foglalkozni. L. a szovjet büntetőjogról: *Rdcs György*: A legújabb szovjetbüntetőjog vázlat, 1931.

büntető törvény alap gondolata és az egészséges népérzület szerint büntetést érdemel. Megtoldja aztán ugyanez a szakasz ezt az újítást azzal a másik, szintén alapvető reformmal, hogy amennyiben valamely büntető törvény közvetlenül nem alkalmazható (valamely cselekményre), a cselekmény büntetését az a törvény határozza meg, melynek alap gondolata leginkább megfelelő az adott esetben.¹ Ez utóbbi tétel tehát az anyagi büntetőjogban eddigelé tilalmazott jogteremtő analógia alkalmazásának a megengedését jelenti.

Ez a két nagyfontosságú reform az, ami ma két táborra osztja a büntetőjog tudományos művelőit és pedig nemcsak a német, de az európai szakirodalmat, amely mélyreható vitának a megvilágítása és az abban való állásfoglalás minket magyar büntetőjogászokat is legközelebről érdekel, mert a mi 1878-i Btk.-ünknek a revízióját is előbb-utóbb napirendre kell tűznünk. Ennél a revíziónál, esetleg egészen új Btk. készítésénél pedig mindenekelőtt arra nézve kell állást foglalnunk, hogy fenntartjuk-e a mai Btk.-ünk 1. §-ának a *nullum crimen* és *nulla poena sine lege* klasszikus elvét vagy áttérünk az új ideológiára s az új német szakirodalom által kitermelt *nullum crimen sine poena* (bűncselekmény nem maradhat büntetés nélkül) új jelszavát tesszük magunkévá, aminek a folyamánya lenne a törvény mellett a népies jogi felfogás jogforrási tekintélyének elismerése és az analógia alkalmazásának legszélesebbkörű megengedése az anyagi büntetőjogban.

Miért lett és maradt a XIX. század egész folyamán uralkodó elv a büntetőjogban a törvénynek kizárólagos jogforrási tekintélye, ennek történeti és alkotmányjogi magyarázata van. Azt a tételt, hogy a törvény és pedig egy

¹ Az 1935. évi június 29-ii Novella („Gesetz zur Änderung des Strafgesetzbuches“) szövege: Bestraft wird, wer eine Tat begeht, die das Gesetz für strafbar erklärt oder die nach dem Grundgedanken eines Strafgesetzes und nach gesunden Volksempfinden Strafe verdient. Findet auf die Tat kein bestimmtes Strafgesetz unmittelbare Anwendung, so wird die Tat nach dem Gesetz bestraft, dessen Grundgedanke auf sie am besten zutrifft.

rendszeres törvénykönyv, kódex, állapítsa meg az államban, hogy mik a büntetendő cselekmények s mik azok büntetése — jöllehet erre már az V. Károly német-római császár 1532-i hires Constitutio-ja megtette az első irányt jelző lépést, —, a mai emberies büntetőjog első nagy apostola, az olasz Cesare Beccaria állította fel először mint alkotmányos és büntetőpolitikai követelést. Az ő híres kis munkája: A bűnökről és a büntetésekről (1764.) mutatja ki meggyőző erővel, hogy a bírói s miután a bírakat rendszerint az államfő nevezi ki, az államfői zsarnokság megakadályozásának egyik legfontosabb eszköze a büntetőjog kodifikálása. Ha a pártatlan igazság uralmát és az egyéni szabadság tiszteletben tartását biztosítani akarjuk, akkor nem szabad megengedni, hogy a bíró, illetőleg az államfő zeszélye, hangulata döntsön a felett, hogy mit és miképpen kell büntetni, hanem az első alkotmányos követelmény, hogy csak a törvény szabhasson büntetést valamely cselekményre s ez a hatalom ne illethesse mást, mint a törvényhozást, mely az egész társadalmat képviseli.

Ez a követelés, amit aztán az 1789-i francia nemzetgyűlésre küldött követeknek adott utasítások (Cahiers) s az arra visszhangoztatnak, természetes reakció és tiltakozás volt a XVI—XVIII. századok zsarnok királyai által az igazságszolgáltatás terén űzött önkénykedések, a bírákhoz küldött titkos utasítások, a kitöltetlen elfogató parancsok (tres de cachet) és a kegyetlen tortúra rendszere ellen. A nemzetgyűlés legelső határozata épen az lett (aug. 26.), hogy az alkotmányozó nem szabad valakit büntetéssel fenyegetni, mely már elkövetése előtt büntetéssel volt fenyegetve.

Viszont ennek az első tételnek, a büntetendő cselekmény kimerítő kodifikálásának a gondolatából következett az első, szintén alapvető tétel, hogy büntető bírónak szabad kivételeket tennie a törvény alól, tehát nem az analógia, vagy kiterjesztő törvényt magyarázat útján törvényben nem poenalizált cselekményt bűncselekménynek minősítenie vagy a büntetési nemeket és tételeket

— amiket a törvény valamely cselekményre előírt — megváltoztatnia. Ezt a gondolatot Beccaria, fejtegetései során, szinte ad absurdum viszi, amikor kifejezetten — különben Montesquieu nyomán — azt hirdeti, hogy a bírót, miután nem ő a törvényhozó, nem illetheti meg a törvények magyarázatának a joga sem. A bíró a büntető törvényt szószerint köteles alkalmazni.¹ A törvény betűjének szigorú alkalmazásából eredő bajokat hasonlítani sem lehet azokhoz a zavarokhoz — úgymond —, melyek az értelmezésből származnak.

Kétségtelen, hogy Beccaria előtt a büntető törvény ilyen betűimádó tiszteletét követelő fejtegetéseinél az ő korabeli ú. n. »bírói gyilkosságok« felháborító esetei (az ártatlan Jean Calas, toulousei kereskedő kerékhetőretése alaptalan gyanúsítások folytán és más hasonló torzítételek) lebegtek. Ennek a bírói önkénynek, amire a törvény betűitől való eltérés lehetősége továbbra is megadta volna az alkalmat, kizárása végett hirdeti, hogy a bíró kötve legyen a törvény betűihez. Nincs veszedelmesebb dolog, fejtegeti tovább, — de itt már Montesquieu-vel ellentétben — mint az az általánosan ismert szabály, hogy »a törvények szellemét« kell keresni. A törvények szellemének a köpönyege alatt a gyakorlatban a bíró jó vagy rossz logikája, jó vagy rossz emésztése szerint alakulna az ítélet, a bíró szenvedélye, a sértettel való viszonya, hamis okoskodása, pilla-

¹ Mennyire magáévá tette annak idején a mi koronázatlan királyunk, II. József is a Beccaria tanításait, mutatja az ő 1787-i Btk.-ének (Josefina) 14. artikulusa: Der Criminalrichter ist an die Buchstäbliche Beobachtung des Gesetzes gebunden. Felette érdekes adat a felvilágosodás eszmévilágára az is, hogy II. Frigyes porosz király 1751-i Corpus juris Fridericiani-jának előbeszéde súlyos büntetés terhe alatt megtiltja, hogy bárki a porosz jogról (des ganze Landrecht) vagy annak valamelyik részéről kommentárt írjon. Az 1813-i bajor Btk.-hez (P. A. Feuerbach alkotása) kiadott »hivatalos megjegyzések« (Anmerkungen) kifejezetten eltiltják más kommentárkészítést s a bíróságoknak és az egyetemi tanároknak megparancsolják, hogy kizárólag a törvény szövegéhez és a hivatalos megjegyzésekhez tartassák magukat. Ennek eredménye lett, mint Mezger megjegyzi, az, hogy a bajor Btk. 50 évi életbenléte alatt egyetlen kommentár sem jelent meg a törvényről. L. Mezger: Strafrecht. 79. l.

nati szeszélye lenne döntő valakinek élete vagy halála felett s a polgár sorsa akként változnék, hogy ügye melyik bíróhoz került.

Ezekkel a ma már túlhaladott fejtegetésekkel szemben ma is helytálló Beccariának az a figyelmeztetése, amikor a törvény homályosságából származó bajokra rámutat. Épen ez teszi sokszor ő szerinte is szükségessé a törvények magyarázatát. Ezért követeli, hogy a törvények világosak, népiesen írottak legyenek, hogy azokat bárki megérthesse, ne csak az a néhány ember, aki azokat alkalmazni fogja.

Beccariának s az ő bűnügypolitikai követelése alapján kialakult liberális büntetőjogi eszmevilágnak tökéletesen igaza volt abban, hogy ahol nincs kodifikált büntetőjog, ahol a törvény nem állapítja meg, hogy mit kell és mit szabad büncselekménynek tekinteni és mint ilyet állami büntetéssel sújtani, ott rendszerint az önkény, a bírói és az államfői zsarnokság uralkodik a büntető igazságszolgáltatásban.¹ A »prudens iudicis arbitrium«, ami minálunk is egészen az 1878-i Btk. életbeléptéig a régi magyar büntetőjogban — a hiányos vagy teljesen hiányzó törvények folytán — a magyar büntetőjog főforrása volt, igen szépen hangzó és üdvös elv ott, ahol valóban bölcs és megingathatatlan jellemű, szigorú, de e mellett emberies érzésű, »régii jó táblabírák«, Deák Ferencek és Horváth Boldizsárok ülnek a büntető bírói székekben, — ellenben kész veszedelem, az egyéni szabadságjogok lábbaltiprása lesz ott, ahol a halálos ítéletek tizezreivel dicsekedő Carpzow-ok, vagy a bírói széket a XVIII. században pénzen vásárló francia bírák kezébe kerül a büntető hatalom.

Kétségtelen, hogy ez a liberális szellemű büntetőjog az individualista eszmeáramlatból, az egyéni szabadság kultuszából indult ki. A XVIII. század racionalista bölcsésze-

¹ Berner, a XIX. század egyik legtekintélyesebb német büntetőjogásza írja, hogy a nulla poena sine lege alapelvnek a feladására csak a despotizmus vállalkozhatik (Lehrbuch, 1898. 251.) R. Franck pedig, a maig legkitünőbb német büntetőjogi kommentár írója, ezt a tételt mint »büntetőjogi öntudatunk nemzetközileg elismert tételét« magasztalja.

tének, majd a Kant szubjektív ideálista világfelfogásának egyoldalúsága volt az a tétel, hogy az állam van az egyénért s nem az egyén az államért. Az állam a Kant elmélete szerint nem teremti a jogot, csak biztosítja mindenkinek a természetjogi, észparancs-szerű eredeti jogait. Ennek a túlhajtott individualizmusnak büntetőjogi kiadása volt a büntető kódexnek betűimádásig menő tisztelete, amiből egy évszázad múlva Franz von Liszt azt a népszerű modern jelszót kovácsolta ki, hogy a Btk. »a büntetettek Magna Chartája«. Igaz, hogy ma már egyértelemmel mellőzzük Beccariának azt a tételét, hogy a bírónak nem szabad magyaráznia a büntető törvényt s ma épen azt hirdetjük, hogy a bírónak nemcsak joga, de kötelessége is a törvény kétes vagy vitás értelmét felderíteni és pedig a törvény szellemében, azaz a törvény alapelveinek, rendszerének a szem előtt tartásával, — de végeredményben ma is úgy áll a dolog, hogy a büntető bíró kötve van a büntető törvényhez, annak ő csak alkalmazója, tehát csak azt a cselekményt szabad büntetéssel sújtania, amit a törvény büntetendőnek nyilvánított, viszont az ilyen cselekmény miatt a törvény által előírt büntetést alkalmaznia kell, mégha egyéni meggyőződése szerint túlszigorú vagy épen igazságtalan is a büntetés. A bíró magyarázhatja a büntető törvényt, de elmagyaráznia a fennálló törvényes rendelkezéseket nem szabad.

Bármiként vélekedjék valaki az individualisztikus világszemléletről s bármennyire igaz, hogy mint minden elvet, úgy ezt is túl lehet hajtani, amint tényleg túlságba is vitték sokan úgy az elméletben, mint a gyakorlatban, viszont legalább a büntetőjog területén nem lehet letagadni, hogy ez az életszemlélet volt az, mely a XIX. század büntetőjogát az előző századokéhoz képest a fejlődésnek mind magasabb és magasabb fokára emelte. A büntettes egyéniségének beható tanulmányozása, a büntetőjogi felelősség, a bűnöség fogalmának tisztázása, a büncselekmény dogmatikájának kiépítése, a büntetés-kiszabás elveinek és rendszerének helyes megállapítása tekintetében a XIX. század büntetőjoga és dogmatikus büntetőjogtudománya toronymagasság-

ban áll a XVI—XVIII. századok kezdetleges büntetőjog-tudománya és a még mindig durva tételes büntetőjoga felett.

Épügy bármilyen egyoldalúnak tekintse valaki a liberális felfogást, — ámbar épen legnagyobb állambölcsészünk, *Concha* Győző mutatta ki mesteri fejtegetéseiben a konzervatív és a liberális elv, vagyis egyfelől az összetartásnak, az együttműködésnek, másfelől az egyéniség szabad kifejlődésének, az egyén öncélúságának, illetőleg az ezek megvalósítására irányzott törekvéseknek szerves összefüggését és *mindkettőnek* a nemzet életében a helyes irányú fejlődés szempontjából elengedhetetlen voltát¹ — a legszigorúbb kritikus is köteles meghajolni az előtt az óriási vívmány előtt, amit a XIX. század idealisztikus liberális áramlata a büntetési rendszer kegyetlenségeinek mérséklése, emberiessé tétele tekintetében végzett. Gondoljunk csak arra, hogy még a XIX. század elején is mily gyakori volt a halálbüntetés minden európai államban, bizony aránylag csekély bűncselekmények (egyszerű lopás) miatt is. A kivégzés még mindig nyilvánosan történik. Egy 1805-i porosz rendelet aprólékosan intézkedik, hogy a kivégzést úgy kell eszközölni, hogy azt a legtávolabbi nézők is jól láthassák. Az iskolákban a kivégzés napjára szünidőt kell adni s az iskolamesterek kötelesek az iskolás gyermekeket kivevényelni a látványossághoz — okulásul. Angliában egész 1832-ig a lólopás, az öt shillingnél nagyobb érték lopása boltból, a bankjegyhamisítás halállal volt sújtva. 1803-ban Londonban 13 embert akasztottak fel bankóhamisítás miatt s még 1837-ben is nem kevesebb, mint 438 halálos ítéletet hoztak az angol bíróságok a bankóhamisítókra. A botozás, a deres nálunk is még a 30-as években is mindennapos »legenyhébb« büntetés. A büntetőjogi barbarizmus ezen maradványainak az eltörlése, valamint a földalatti szörnyűséges tömlöcök helyett a modern kény-

¹ *Concha* Gy.: Hatvan év tudományos mozgalmi között. II. köt. 520. s. köv. 1.

szer-dologházak, a mai emberies börtönök megteremtése mindennek a liberális fellendülésnek a diadala.

Nem tagadhatjuk el, hogy ez az alapján nemes törekvés is itt-ott túlzásokba tévedt. Magát az annyira szűk-séges és üdvös börtönügyi mozgalmat is a javítási elmelet túlhajtása miatt alapos támadások érték. A század végén már divat lett a *börtönrendszer csődjéről* beszélni, azzal a jelszóval, hogy a modern börtön se vissza nem rettent, se meg nem javítja az oda beutaltakat.

Különösen a visszaeséseknek statisztikailag kimutatott állandó emelkedése, a többszörösen büntetett előéletűeknek újabb és újabb visszaesései termelték ki aztán a XIX. század legvégén és a XX. századnak az elején a *büntetőjog válságának* a riasztó jelszavát, ami támogatva a Lombroso és az elmeorvosok ismert támadásai és radikális javaslatjai által, az egész mai büntetőjog gyökeres átalakítását állította fel követelésül, s a mai »szentimentális lágyszívűség«, a »büntettesek dédelgetése« helyett a közveszélyes egyéneknek kérlelhetetlen szigorral ártalmatlanná tételét, vagy pedig az elmeógyógyintézetbe helyezését sürgette.

Balogh Jenő ugyan 1910-ben »A büntetőjog válságáról« írt érdekesítő tanulmányában nagy alaposággal mutatta ki, hogy a büntetőjognak ez a szerinte is kétségtelenül válságos állapota nem azt jelenti, hogy szakítanunk kellene a büntetőjog kipróbált eddigi alapelveivel, mert annak a jelenlegi sarktételei: az egyéni felelősség, a beszámítás és az esetek többségében rendes büntetésül alkalmazott szabadságvesztésbüntetés oly szilárd sziklakövek, melyek még hosszú időn át meg fognak maradni és megbírják az új idők követelte felépítményeket, — azonban ő maga is erőteljesen hangsúlyozza, hogy az ú. n. *nagy kriminallitás*, a társadalomra valóban *közveszélyes* büntettesek elleni védekezésül az eddiginél erőteljesebb, szigorúbb és hatékonyabb eszközökről kell gondoskodnunk.

Az önvédelem gondolata hamarosan ki is örölte ezeket az eszközöket. A hatalmasan fellendült kriminálpolitikai irodalom, a különböző nemzetközi és nemzeti büntetőjogi kongresszusok vitái és javaslatjai alapján az összes művelt

államok egymás után megalkották a közveszélyes, a megrögzött vagy hivatásos büntettek megfékezésére alkalmas biztonsági intézkedéseket.¹ Vagyis a »büntetés« hagyományos büntetőjogi fogalma mellé odaállították a *biztonsági intézkedéseknek* elkeresztelt új megelőzési rendszabályokat, a határozatlan időtartamra való beutalást a különböző nevű kényszerdologházba, így nálunk a közveszélyes munkakerülőknél az egyszerű dologházba, — a megrögzött büntetteknek a *szigorított* dologházba való beutalását.

Ennek a szigorú fellépésnek meg is lett az eredménye. A közveszélyes csavargók és a megrögzött nagy büntettek sokkal jobban irtóznak a szigorított dologháztól, amelyben rossz viselkedés vagy megbízhatatlanság esetén egész életük fogytáig ott tarthatók, mint a bármily hosszú, de határozott tartamu fegyházbautalástól, a társadalom pedig épen az ilyen, bünelkövetésre hajlamos egyénekekkel szemben huzamosabb időre meg van oltalmazva.²

Nincs tehát alapja a büntetőjog vagy a büntetési rendszer esődjéről világgá kürtölt hamis jelszavaknak. A XX. század büntetőjoga — kiegészítve fegyvertárát az új biztonsági intézkedésekkel — tud is, akar is kérelhetetlen szigorral lesujtani az állam és a társadalom igazi belső ellenségeire, az erkölcsileg lezüllött és közveszélyes megrögzött büntetteknek, — viszont nem engedi magát letérríttetni a kis bűnösök, az alapjában nem romlott lelkületű bünelkövetőkkel szemben oly nemesen kiharcolt emberséges útról, ezeknek lehető erkölcsi megmentéséről. Az utolsó évtizedek büntetőjogának axiomája az a tétel, hogy ameny-

¹ Ezen a téren — épúgy mint a fiatalok bünelkövetők szigorú, de mégis emberséges kezelésében — a magyar törvényhozás a vezető európai államok közé emelte hazánkat az 1908:36., 1913:21. és az 1928:10. t. cikkekkel.

² A hiba csak az, hogy a szigorított dologházak felügyelő hatósága sokszor tulságos jóindulattal már a minimum kitöltése után feltételes szabadságra bocsájtja a beutaltakat, aminek az eredménye aztán ezek részéről a gyakori visszaesés és az újból beutalás. A másik hiba pedig az, hogy a feltételes szabadonbocsátottaknak munkával ellátásáról és gyámolításáról nincs kellő gondoskodás.

nyire igazolt és szükséges a megátalkodott nagy büntettek szigorú büntetése és velük szemben a büntetésen túlmenően is biztonsági intézkedések alkalmazása, époly oktan túlajtás lenne az ú. n. *kis kriminalitás*, az apró-cseprő vétségeket és kihágásokat elkövető, százezrekre menő kis bűnösöknek kegyetlen büntetésekkel sujtása, ami könnyen visszafelé sült el, elkeseríti, dacia ingerli az illetőket, végeredményben tehát új bünelkövetésre indíthat. A drákói szigor indokolt a társadalom parazitáival és megrögzött ellenségeivel szemben, de céltévesztett és igazságtalan is azokkal szemben, akik a manapság seregszámra alkotott újabb és újabb vétségek és kihágások labirintjában először megbotolva, a büntető bíró elé kerülnek.

Hellmuth Mayer írja a mai német büntetőjogi jelszavak védelme közben,¹ hogy Németországban ma 600.000-re tehető a kisebb vétségek miatt, s két és félmillióra a kihágások miatt elítélendők száma, s ő maga kiemeli, hogy ennyi embert ily jelentéktelen törvénysértésekért fogházba küldeni mennyire túlajtott, sőt fizikailag is lehetetlen lenne a megfelelő számú fogházak hiánya folytán. Úgyde, nem ugyanezt hirdette-e már 47 évvel ezelőtt Fr. v. Liszt s nem ő követelte-e már az ilyen minimális súlyú bűncselekmények elkövetőire a »büntetést pótló« intézkedések megalkotását. Aminthogy azóta mindenütt törvénybe iktatták a feltételes elítélést, illetőleg a kiszabott rövid tartamú fogház- és a pénzbüntetés végrehajtásának feltételes felüggesztését, a próbárabocsátást, dorgálást és különösen a pénzbüntetésnek sűrűbb alkalmazását.

A büntetőjogtudománynak és a tétéles büntetőjognak tehát nincs oka és szüksége arra, hogy megtagadja a XIX. század uralkodó büntetőjogi vezérelveit: az egyénítést, az igazságos szigor és az emberiséget. Épen ezeknek az egészséges vezérelveknek a céltudatos kiépítése vezette rá a büntetőjog tudományának és a gyakorlati igazságszolgáltatásnak a munkáit arra is, hogy az általános és a *különös* megelőzés két jelszavát — előbbit a XVIII. század végén s a

¹ Das Strafrecht des Deutschen Volkes. 1936.

XIX-iknek az elején a felvilágosodás harcosai, ma pedig a német totális államfelfogás hívei, — utóbbi a Liszt F. reformer iskolája hegyezték ki — nem szabad egymással ellentétbe állítani, hanem az egymást kiegészítő és lényegében összetartozó két elvet, mint a büntetőjog egyenlő értékű gyakorlati céljait kell tekinteni s ezek kölcsönös szem előtt tartásával kell a helyes bűnügypolitikai követeléseket felállítani.

Az ú. n. különös megelőzés, vagyis az elítélt büntetteknek egyéni kezelése, osztályozása, a különböző jellemcsoportoknak megfelelő külön kezelése (a ma ú. n. rabnevelés) a legbiztosabb mód a bűnelkövetéstől az illetőknek és másoknak a visszatartására. Magának a büntetőtörvénykönyv meghozatalának és kihirdetésének, a büntetésekkel való fenyegetésnek, ami a Feuerbach lélektani-kényszer elmélete szerint az általános megelőzés magvát képezi, a nagy büntettekre igen kevés hatása van. Aki gyilkosságra, rablásra határozta el magát, az nem sokat törődik azzal, hogy ezért a tettéért milyen büntetést fog kapni. A legtöbb azt gondolja, hogy ha másokat megbüntettek is, ő ki fogja kerülni az elítélést. A drasztikus büntetések felállítása a Btk.-ekben sohasem volt és nem lesz elég az ilyen büntetésekkel fenyegetett cselekmények kiirtására vagy csak kevesbbitésére sem. Jó példa rá a párviadalnak a XVIII. században halállal fenyegetése, amely a párbajozni akarókat legkevésbé sem fészélyezte a mindennapos viaskodásokban.

Viszont a különös megelőzés hívei, Liszt és követői sem tagadják el, hogy az »általános megelőzés« helyes általános cél s minden Btk. meghozatalának ez az első bevallott indítóoka. A büncselekmények különböző kategóriái mellé a megfelelő fokozatosan súlyosabb büntetésekkel való fenyegetés nemcsak logikai és esztétikai követelmény, de gyakorlati jelentőségű is, mert bizonyos, hogy a büntetési tételek felállításával egy sereg embert előreláthatólag mégis csak visszariasztunk az illető büncselekmények elkövetésétől s ezzel megmentettünk egyeseket, esetleg magát az államot sok bajtól és veszedelemtől.

Az univerzalizmus mai új apostolai azért nyitott kaput döngöttek, amikor a szigorú megtorlást, a közösség, a társadalom »hatályosabb« védelmét sürgetik mint a büntetőjogi szabályok új feladatát. Hiszen az sohasem volt vitás, hogy a Btk.-eknek ez a feladatuk és kifejezett céljuk. Már Hammurabinak több mint kétezeréves köbevésett törvénye vagy az indek másfélezeréves szentkönyve primitív módon, de értékelést végeznek az egyes gyakoribb büncselekményekre. Sajnos, az értékelés még ezekben az ősi büntető-törvénykönyvekben, sőt még a közép- és az újkori Btk.-ekben, nálunk is a Szent István, Szent László törvényeiben, sőt még Verbőczinél is elsősorban a halálbüntetés borzalmasnál borzalmasabb módjainak és a testi büntetések fokozatosan kegyetlenebb alakjainak felsorolásában áll. Csak az 1791-i, majd az 1810-i francia Code Pénal indítja meg a büncselekmények objektív súlya és a bűnelkövető alanyi bűnösségének a foka szerinti jogászi és erkölcsi értékelést, amit az összes mai Btk.-ek igyekeznek minél tökéletesebben keresztülvinni. A kiindulási pont természetesen mindig az, hogy a súlyosabb és veszélyesebb cselekmények fokozatosan szigorúbb megtorlásban részesüljenek.

A mai Btk.-ek revíziója, illetőleg az új Btk.-ek készítése szintén csak a szokásos büncselekmények még helyesebb értékelésére fog kiterjedni. A kérdés csupán az, hogy ezt az értékelést, ha úgy tetszik átértékelést ki és milyen értékmérő szerint végezze. Itt jutunk ismét a mai német ideológia új jelszávához, a nullum crimen sine poena tételhez, illetőleg ahhoz az új követeléshez, hogy a bíró nem csupán a törvény által büntetendővé nyilvánított, de »az egészséges népies felfogás« szerint büntetést érdemlő más cselekményeket is büntethessen, tehát maga a bíró is új büncselekményt teremthessen és a büntetés alkalmazásánál analógia útján járhatson el, vagyis egy hasonszerű más törvényben előírt büntetést alkalmazhasson a törvény által nem ismert tényálladéokra. Erre a két, valóban forradalmias újításra legyen szabad még pár szóval felfogásmat röviden kifejteni.

Nézetem szerint mindjárt maga a nullum crimen és nulla poena sine lege helyett a német szakirodalom által választott új jelszó: a »nullum crimen sine poena« tétel nem szerencsés és alapjában nem helytálló. Az önként érteendő dolog, hogy elvileg, szabályként minden bűncselekmény büntetendő. A magyar Btk. is épen azért használja a hosszadalmasabb »büntetendő cselekmény« összefoglaló műszót az összes bűncselekmények, tehát a szűkebbkörű kategóriákat jelentő büntettek, vétségek és kihágások jelzésére, mert csak ebbe a három kategóriába tartozó cselekményeket szabad a magyar bírónak büntetéssel sújtani. Úgyde önmagában ez a tétel, hogy minden bűncselekmény büntetendő, még nem mond semmit arról, hogy ki állapítja meg azt, hogy mely cselekmények tekinthetők és tekintendők büntetendőknek, tehát nem foglalja magában a két újítást, a népies jogi felfogás kútfői erejét és az analógia alkalmazására feljogosítást; de ami fontosabb, ez az elvi tétel nem is igaz, mert minden Btk. ismeri a beszámítást, a bűnösséget vagy a büntethetőséget kizáró okokat, melyeknek fennforgása esetén a legsúlyosabb bűncselekmény sem büntethető. Aki jogos védelemben szándékosan megölte támadóját, aki végszükségből vízbe lökte a hajótörésből menekülő embertársát, az habár büntetendő cselekményt követett el, de ezért a tettéért a Btk. értelmében nem büntethető, épúgy a lopásért vagy sikkasztásért, ha azt a szolgálatban álló személy szolgálatadója ellen követte el, ha a szolgálatadó nem kívánja a tettes megbüntetését, a bíró nem szabhat ki büntetést. Vagy bárminő kisebb vétségért, kihágásért, ha a bíró jelentéktelen súlyúnak tekinti az esetet, eltekinthet a büntetéstől. A nullum crimen sine poena tétel tehát nem találó és nem helytálló az új reformok jelzésére.

De épily, sőt még súlyosabb kifogás alá esik maga a két forradalmias újítás.

Az első reform, t. i. hogy a bíró a törvény mellett az egészséges népies jogi felfogást is kútfőül tekinthesse és így a Btk. által nem tiltott cselekményt is büntethessen, alapjában véve visszakanyarodás a Savigny-féle jog-

történeti iskola száz év előtti tételeihez, annak codificatio-ellenes álláspontjához. Savigny volt az, aki a magánjogi codificatio időszerűtlenségét vitatta azzal az alátámasztással, hogy a jogtudomány és a törvényhozás csak a »néptudat« szervei, csak közelebről világítják meg vagy határozottabb alakba öntik a nép meggyőződésében élő jogot. A tételes jog tehát »népjog«, mert a nép öntudatában él, abból fakad, kezdetben mint szokásjog, sőt a legfejlettebb törvények mellett is nagy szerepe van a szokásjognak, mert a bíróság, mikor a törvényt magyarázza, az ősforráshoz, a nép jogi meggyőződéséhez tér vissza.

Ezt a felfogást, mely a német államegység megteremtése előtt a partikuláris német törvények zürzavarával szemben a »közös német jog« kialakulása szempontjából, kétségtelenül nagyjelentőségű volt, eleveníti fel most az új német büntetőjogi ideológia, amikor tisztelettel meghagyja ugyan a törvény jogforrási szerepét, de a mellett kifejezetten egyenlő — tehát nem is pusztán kisegítő — jogforrási tekintéllyel ruházza fel a népies jogi meggyőződést. A büntető bírónak e szerint két, egyenlő tekintélyű jogforrás áll a mai német büntető jogban rendelkezésére. Ha maga a Btk. vagy valamely külön törvény büntetést ír elő a vádbeli cselekményre, ez esetben továbbra is ezt kell alkalmaznia, — ha azonban a törvény hallgat, vagyis nem poenalizálta az illető cselekményt, a bíró nem teheti azt, amit eddig köteles volt megtenni, t. i. bűncselekmény hiányában felmenteni a vádlottat, hanem előbb kutatnia kell, hogy valamely más törvény »alapgondolata« és a népies jogi felfogás figyelembevételével nem tekinthető-e a cselekmény mégis büntetést érdemlőnek? Ha igen, akkor ezen az alapon is elmarasztalhatja a vádlottat, csak ha így sem lehet büntetendőnek tekinteni az illető tényt vagy magatartást, akkor lehet a vádlottat felmentenie.

Azt hiszem, nem szükséges hosszasan bizonyítgatnom ennek az újításnak az alaptalanságát. A törvény ellenére való büntetés ellenkezik a klasszikus Btk.-ek alapelvei alapján eddig működő tudományos és gyakorlati szakemberek nagy többségének a meggyőződésével. Hiszen ez a

reform tényleg nem egyéb, mint a bírói önkény proklamálása, a büntető bíró egyéni felfogásának jogalkotó erővel való felruházása. Bármilyen óvatosan, két ismérv felállításával is igyekszik a Novella tetszetőssé tenni a reformot, bizony a valóságban nem egyéb az, mint a bíró felhatalmazása új bűncselekmény alkotására. Ez pedig nyílt ledöntése a Btk. 1. §-ában eddig fennállott alkotmány biztosítéki jelentőségű tételnek, mely szerint csak a törvényhozás tehet valamely cselekményt büntetendővé, — amely alkotmányos elvet a háború után készült összes új Btk-ek és javaslatok is *mint önként értendő alapelvet* magukévá tesznek s melyet maga a fasiszta Olaszország 1930-i új Btk.-e is fenntart és jellegéül tekint.

A további és perdöntő kifogás pedig az újítás ellen az, hogy ez teljesen bizonytalanná, ingatagga fogja tenni a büntető bírói gyakorlatot. A törvény »alapgondolata« és az »egészséges népies felfogás« egyaránt oly ruganyos, tetszész szerint forgatható ismérvek, melyek teljesen hasonló esetben az egyik bírót kriminalizálásra, a másikat a felmentésre indíthatnak. A berlini Amtsrichter talán a lustaságot, a tiszteletlenséget vagy a vastag élcelődést büntetést érdemlőnek fogja nyilvánítani, mert ezek a ténykedések ő színté ellenkeznek az egészséges népies felfogással, vagy a becsület védelméről szóló törvény alapgondolatával, — de már a Charlottenburgi járásbíró esetleg mindezekben nem fog kifogásolni valót találni, mert az ilyen, talán színté is illetlen magatartás senkit sem károsít és nem kelt közbotránkozást.

A bírónak ilyen, a törvényen túlmenő poenalizálási szabadsága egyenesen a jogbizonytalanságra, a jogbiztonság megingására vezetne, mert senki se lehetne biztos, hogy mikor csap le rá valamelyik bíró s az egészséges népies felfogás címén büntetést mér rá olyasmért, amit eddig se a törvény, se a bírói gyakorlat nem tekintett büntetnek.

A német nemzeti szocializmus írói gárdájából, akik ezt a reformot, mint a jog ősforrásához, a nép lelkiismeretéhez való visszatérést dicsőítik, csupán Roland *Freisler* igazság-

ügyi államtitkárnak a szofizmáját említem fel, aki úgy teszi fel a kérdést: kit kell védeni az államnak, a népet vagy a jogrend háborítóját, — kit kell korlátok közé szorítani: a büntettest vagy a bírót? A felelet persze az, hogy míg a liberálizmus a büntettest, a jogrend ellenségeit védelmezte s e célból a bíró kezét kötözte össze a Btk. §-aival, a részletes tényálladékokkal, addig az új Novella a népet, a közösséget akarja oltalmazni a jogrend megháborítóival, a jogtalanságot elkövetőkkel szemben, ezért a bírónak szabad kezét ad arra, hogy az anyagi igazságot érvényesíttesse s e végből a törvény »mögé és fölé« is nézhessen és »a népelet alapjai ellen« irányuló bűnös akaratot minden esetben büntetés alá helyezhesse.

Ennek az okfejtésnek az egyoldalúsága nyilvánvaló. Úgy látszik, *Freisler* és a német Novella támogatói vagy nem ismerik az utolsó félszázad büntetőjogi irodalmát, vagy nem akarják azt tudomásul venni. Hiszen épen a bámulatosan magas színvonalú német dogmatikus büntetőjogi irodalom évtizedekkel a világháború előtt hirdette mindig az anyagi igazságot, mint a büntetőjog legfőbb célját s a társadalmi rend, a közbiztonság védelmét, mint gyakorlati feladatát. Mi is azt hirdetjük, hogy a közérdek, az összeség java felette áll a magánérdeknek, a társadalom java, a *salus reipublicae* magasabb szempont a vádlott egyéni törekvésénél, de ez nem azt jelenti, hogy az állam minden, az egyén semmi. Amilyen egyoldalúság azt hir-

¹ R. *Freisler*: Schutz des Volkes oder des Rechtsbrechers? Fesselung des Verbrechers oder des Richters? Berlin, 1935. A kérdésre egyszerű a felelet. Világos, hogy a Btk. a társadalmat, az összeséget (a Volksganze-t) védi a bűnelkövetésből származó bajok ellenében, de ugyanekkor védi az egyéneket is és pedig mind az ártatlanokat, mind a bűnelkövetőket az alaptalan, vagy a törvényen túlmenő igazságtalanul szigorú elítélés ellen. A bűnvádi Perrendtartást (az alaki büntetőjogi codex) pedig helyesen nevezi a szakirodalom az ártatlan ember, a polgári szabadság *Salva Gardiájának*, mert ez tartalmazza a hatósági önkénykedés, a túlkapások elleni jogi fegyvereket. A *Freisler* mesterkéltén kihelyezett ellentétes kérdéseiben is a középben van az igazság, amint ezt a mai klasszikus Btk.-ek, így a magyar Btk. tudományos alapját képező összetett (helyesebben összefoglaló) elmélet tanította és tanítja.

detni, hogy az egyén a világ központja, épen olyan egyoldalú felfogás az egyének boldogulását, az egyéni szabadságot semmibe venni. A kultúrállam alatt épen azt értjük, hogy az államban a köz- és magánérdeket összhangba kell hozni, a társadalom haladása épen abban áll, hogy a közcélok mellett az egyéni érvényesülésnek, az egyesek boldogulásának is minél tágabb teret és szabadságot biztosítsunk.

De rendszerint nincs is szükség arra, hogy a törvényen túlfekvő jogforráshoz folyamodjunk. A helyes törvénytárgyalás, a törvény szavainak bátor értelmezése, a törvény logikájának, rációjának a felfejtése eligazít az első tekintetre vitásnak tetsző kérdésben. Csak az a fontos, hogy a bíró ne legyen betűragó, szómagyarázó, ne csupán a törvény szavainak a nyelvtani értelmét kutassa, hanem a törvény célját, a szavakkal kifejezni kívánt új törvényi akaratot igyekezzen megállapítani s ehhez képest döntsön a felett, lehet-e a felmerült esetre a törvényt alkalmazni.

Ha azonban a vádbeli cselekmény semmiképpen sem illeszthető bele a Btk.-ben vagy külön törvényekben meghatározott új törvényes tényálladékok egyikébe sem, ez esetben a bírónak nincs mit magyaráznia, nincs mihez kapcsolnia a maga jogi meggyőződését, amely talán a vádlott marasztalását óhajtja s így a mi alkotmányos érzésünk szerint a vádlottat kénytelen felmenteni. Ez ugyan az anyagi igazság szempontjából kifogásolható, de épen az ilyen esetek késztetik aztán a törvényhozást a Btk. kiegészítésére, az újabban felmerült büncselekmények kifejezett poenalizálására. Kézzelfogható példák erre a háború után hozott új külön büntető törvényeink, így az árdrágításról, az adócsalásról alkotott újabb törvények. Legérdekesebb pedig az állam és a társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló 1921. évi III. tc., mely a háború utáni zűrzavaros világban felmerült és mind sűrűbbé vált állam- és társadalomellenes ténykedéseket helyezte megfelelő szigorú büntetés alá.

Ez a törvény kétségtelen bizonyítéka azonban annak is, hogy az individualista világszemlélet egyeduralma alatt az állam, az összeség büntetőjogi védelme nem volt meg-

felelő, e részben tehát a német totális államfelfogásnak is meg kell adnunk a maga igazát. A magyar Btk. is — a liberális felfogás túlhajtása folytán — megfélemlített az állam és a nemzet ellen elkövethető különféle felforgató vagy gyalázó cselekmények büntetés alá helyezéséről. A nagy világegés nyitotta fel a mi szemünket is, hogy megállítsuk a magyar Btk.-nek ezeket a hiányait. A háború utáni mentalitásunk nem tűrte tovább azt a hiányt, hogy az állam és a társadalom rendje elleni felforgató mozgalmak, az erre irányuló bujtogatások vagy a nemzet elleni rágalmozó vagy beestelenítő kifakadások a törvény hallgatása folytán büntetlenül maradjanak. Érdekes, hogy a bíróságok aminő helyes szigorral jártak el az új törvény alkalmazásánál a kommunista merényletek és izgatások elkövetői ellen, oly óvatosan kezelték eleinte a nemzetgyalázás új vétségének, a különböző eseteit. Így megtörtént, hogy maga a kir. Kúria felmentette azt a vádlott férfit, aki a nemzeti Himnusznek szabadtéri előadása alatt figyelmeztetés ellenére sem vette le a kalapját. Ezt a passzív magatartást ugyan a Kúria is »megrovást érdemlő tiszteletlenség«-nek mondta, de nem tekintette oly »meggyalázó cselekménynek«, mely betöltené az illető törvényes tényálladékokat. Örömmel teszem azonban ehhez azt, hogy ez a felmentés egyedül álló eset maradt és ma a büntető bíróságaink az ilyen és hasonló esetekben marasztalják a vádlottakat, megállapítván, hogy aki tudatosan így viselkedik, az szemelláthatólag kifejezte a magyar nemzeti érzés, tehát az említett új vétség jogi tárgya iránti meggyalázó szándékát.

Végeredményül tehát azt kell megállapítanunk, hogy az új, 1935-i német Büntetőnovella említett reformja, t. i. a bíró felhatalmazása arra, hogy a törvény által nem tiltott cselekmény miatt is büntetést szabhasson ki, lehet gyakorlatias izü törvénypótlás és a totális államfelfogás szempontjából érthető és kimagyarázható, — de a mi magyar alkotmányos érzésünk és a klasszikus büntetőjogi hagyományokat tiszteletben tartó büntetőjogi felfogásunk szerint legalább is aggályos és el nem fogadható.

De épenúgy aggályos a mi felfogásunk szerint a német Novella másik újítása, az analógia-tilalom feloldása is.

Ezzel a reformmal a német Novella egy több évtizedes általános-jogi vitát akart elintézni legalább a büntető bírászkodás terén, t. i. a törvényértelmezés, illetőleg a törvény hézagainak betöltése kérdését. *Zitelmann* vetette fel már több mint három évtizeddel ezelőtt (*Lücken im Recht*. 1903.) a tételes jog »hézagainak« betöltése problémáját, rámutatva arra a tényre, hogy a legtökéletesebben kidolgozott törvénykönyvekben is vannak látszólagos és valódi hézagok, vagyis jogi kérdések, amelyekről a törvény hallgat, amiket tehát a bírónak kell kitöltenie, mert ő nem küldheti haza a jogsegélyért hozzá folyamodó feleket azzal, hogy nem talált §-t a törvényben az illető esetre. A »látszólagos« hézag betöltése történhetik valamely általános szabály bátor alkalmazásával, — a »valóságos« hézagnál pedig kiterjesztő, illetőleg törvénytöltő törvénytárgyalással. A *Zitelmann* nagyértékű fejtegetései szolgálták aztán támpontul a *Kantorowicz* nevéhez fűződő »szabadjogi iskola« kialakulásának, mely merész túlzással egyenesen azt tűzte ki célul, hogy a bírót a jogalkalmazásban szabadítsuk fel a törvény járszalaga alól, hiszen a törvény is csak eszköz a bíró kezében az igazság megállapítására és érvényesítésére.

Ezt a törekvést törvényesíti most a német Büntetőnovella, amidőn kifejezetten feljogosítja a bírót a jogalkotó analógia igénybevételére is, vagyis arra, hogy amennyiben a vádbeli cselekményre a törvény nem írt elő büntetést, a bíró egy más törvényben a vádbelihez hasonló cselekményre található büntetést alkalmazzon, amennyiben ez összeegyeztethető a törvény alap gondolatával.

Az analógia megengedése a büntetőjogban régóta kedvenc kérdése a szakirodalomnak. A viták azonban már jóideje nyugvópontonra jutottak.¹ Így egységes a tudományos

¹ L. ezekről *Rácz György*-nek: Az analógia alkalmazásának problémája a büntetőjogban. 1936. c. érdekesítő tanulmányát. Ugyanitt kiemertő irodalmi repertóriumot.

Csak megemlítem itt, hogy a magánjogi irodalom az analógiát mint a törvénytárgyalás egyik különleges alakját egyértelműen elismeri és a polgári joggyakorlat alkalmazza is.

és a gyakorlati szakemberek véleménye arra nézve, hogy a büntető eljárási jogban valamely részletkérdésre felállított szabály megfelelően alkalmazható más hasonló természetű eljárási részben is. Ezt maga a Büntető Perrendtartás sok helyen kifejezetten elő is írja az ismétlések elkerülése céljából. Így a törvényszéki főtárgyalásra előírt rendelkezések bizonyos eltérésekkel a kir. ítélőtábla előtt tartandó fellebbezési főtárgyalásra is »megfelelően alkalmazandók«. (Bp. 418. §.) Vagy a fellebbezésre megállapított bizonyos általános rendelkezések a felfolyamodás tekintetében is megfelelően alkalmazandók (Bp. 380. §). Épügy *communis opinio*, hogy a Bp.-ban, mint későbbi törvénykönyvben foglalt egyes meghatározások, melyek a Btk.-ben hiányoznak, az anyagi jog szempontjából is alkalmazhatók, így a »sértett« félnek a Bp.-ban adott meghatározását, amiről a Btk. megfelelt, az anyagi jogban is szélkében alkalmazzuk. Viszont arra nézve is egyetért a szakírók túlnyomó többsége, hogy az ú. n. jogalkotó analógia alkalmazása az anyagi büntetőjogban kizártnak tekintendő, mert új bűncselekmény vagy új büntetési nem meghonosítása ellenkeznék a Btk. 1. §-ában felállított elvi tétellel, a *nullum crimen* és *nulla poena sine lege* axiomájával.

Ezt a kiforrott megállapodást kavarja fel most a német Novella azzal, hogy megengedi a bírónak a büntetési tételeknek hasonló alkalmazását is.

Ez a reform ugyan az egyik legkiválóbb német büntetőjogásznak, a félelmetes tekintélyű *Binding*-nek a nevére hivatkozhatik, aki a maga norma-elméletében nemcsak a törvény, de a joganalógia alkalmazását is helyesnek tartja, mert ezzel a bíró az iratlan jognak, a *latens-normáknak* egy-egy tételét hozza világosságra s így ezzel csak fejleszti, tökéletesíti az írott jogot. Bárminő nagy hódolattal övezi és követi a német büntetőjogi irodalom nagy része ma is a *Binding* tanításait, ezt a tételét csaknem egyhangúsággal mellőzte. *Hellmuth Mayer*, a német nemzeti szoc. büntetőjogászok egyik legkiválóbbja szerint is a mérleg egy jó törvény mellett az analógia-tilalom fenntartása felé

billen, s az új Novella nem is »törvénymentes« (gesetzesfrei) büntetőjogot kíván teremteni, hanem csak a kiterjesztő törvényt magyarázat útján akarja az 1871-i Btk.-et a nemzeti szocialista állam követelményeinek kielégítésére alkalmazni. (Das Strafrecht des deutschen Volkes. Stuttgart, 1936. 162. l.)

A magyar jog szempontjából nem tehetjük magunkévá a német Novellának ezt a második reformját sem. Úgy elvi, mint gyakorlati okok tiltják annak elfogadását. Elvileg ez a reform is beleütközik abba az alkotmányos tételbe, hogy törvényt alkotni csak a törvényhozás alkotmányos tényezőinek a feladata. Gyakorlatilag pedig a törvényt magyarázati jognak ilyen kiszélesítése, a törvényt pótló magyarázat megengedése előreláthatólag ingadozásokra, állandó vitákra vezetne a bírói gyakorlatban. Jellemző példa erre a villamososságnak világitásra való felhasználása első éveiben a lakásokba bevezetett villamos erőnek fondorlatos kizsákmányolása útján elkövetett visszaélések büntetőjogi megtorlása iránt a német és a magyar büntető bíróságok körében pár évig dúlt villongás. Eleinte egyes bíróságok lopásnak minősítették az ilyen jogsértő cselekményeket, mások csalásnak, végül azonban abban állapodtak meg, hogy ez a kétségtelenül jogtalan cselekmény nem illeszthető bele egyik büncselekmény tényálladékába sem, mert a villamos erő nem tekinthető dolognak, a csalás megállapítását pedig kizárja az, hogy nincs megtévesztett személy. Vagyis se a német, se a magyar bíróságok nem merték analógia útján büntetendőnek minősíteni azt a cselekményt, mely az ő nyelvtani magyarázatuk szerint nem volt beilleszthető a Btk.-ben meghatározott valamelyik törvényes tényálladékba. Úgy, hogy mindkét helyen külön törvénnyel kellett a törvényhozásnak eldöntenie a kérdést.

Freisler az új német Novellának ezt a reformját, az analógia teljes érvényesítését azzal védelmezi, hogy ez jobban biztosítja a jogegységet, mint az eddigi analógia-tilalom, mert éppen az analógia megengedésével lehet a materiális igazság diadalrajuttatását minden esetben biztosítani, amikor t. i. a bíró nincs kötve a törvény tapogatózó,

általánosságban mozgó felfogásához, talán nem szabatos szavaihoz, hanem folyton simulhat az eredeti forráshoz, a nép jogi meggyőződéséhez. A verbum regens Freisler szerint e részben is az, hogy nem a törvény megtartása az első parancs, hanem »a nép egészségének biztonsága«, amit csak az analógia alkalmazásával lehet keresztülvinni. Úgyde éppen ez az, ami a mi alkotmányos érzésünk szerint téves, mert a mi fogalmaink szerint a mindenkire, tehát a bíróra is kötelező törvény az, ami a társadalom biztonságát és a jogegységet lehetővé teszi. A legelső parancs tehát miszerintünk az állami életben a törvény tisztelete és megtartása úgy az egyének, mint a bíró által.

Karl Schäfer pedig a kodifikáló bizottság által kiadott *Das kommende deutsche Strafrecht* c. gyűjteményes munkában (két kötet, Berlin, 1935—6.) azzal véli »mélyebb alapokra« fektetni a nullum crimen sine lege tételtől való eltérést, hogy az új nemzeti szocialista állam nem biztosít többé »államentes« (Staatsfreie) szférát az egyének, hanem mindenkinek mint a népközösség tagjának kötelességévé teszi, hogy teljes erejével beleolvadjon az összeség érdekszférájába. Ilyen célkitűzés mellett pedig az állam nem tűrheti el, hogy az egyén a maga erejét és képességeit a közösség ártalmára büntetlenül használhassa. A jogbiztonság eszméje követeli azért, hogy a törvénynek hiányos vagy helytelen szövegezése ne legyen akadálya a törvény céljával szembehelyezkedő egyén megbüntetésének. Ezért kell az állami akarat keresztülvitelére és végrehajtására hivatott bíróságoknak a mainál szabadabb kezet biztosítani a büntető hatalom gyakorlásában, ez pedig csak az analógia-tilalom feloldásával válik lehetővé. Sajnos, ez a »mélyebb alátámasztás« sem meggyőző. Az egyén a jogállamban vagy a kultúrállamban is alattvalója az államnak, köteles a közösségi érdekeknek alávetni magát, sőt háború idején életét és vagyonát is feláldozni a hazáért, de ez a szép gondolat sem magyarázza meg, hogy béke idején miért kell a bírót törvényt pótló hatalommal felruházni. A totális államban ugyan, ahol a végrehajtó hatalom gyakorolja a törvényhozást is, ez érthető, de az ú. n. alkotmá-

nyos államokban az államhatalmi joghatóságok ilyen összeolvasztása aligha foghat helyet.

A jelszavaknak ebből a nagy háborúságából a Btk.-ek revíziója és a büntető igazságszolgáltatás fejlesztése szempontjából két fontos tanulságot vonhatunk le.

Az egyik az, hogy a nullum crimen és nulla poena sine lege elvét, mint a büntetőjogi codificatio vezérelvét, nem szabad feladnunk s azt jövőre is alaptételnek kell tekintenünk a Btk.-ek revíziójánál. Fel kell tartanunk ezt a tételt azért, mert ezen az úton sokkal jobban és biztosabban teljesítheti az állam a maga jogalkotó és jogfenntartó kötelességét s a büntető bíróságok is szilárdabban és egységesebben végezhetik a büntető igazságszolgáltatást, mintha a ruganyos és könnyen változó népies felfogást, a közvélemény ezer változatú hangulatát is jogi kútfőnek deklaráljuk. A Btk.-et épen azért alkotja meg a törvényhozás, hogy ha nem is örökre, de mindenestre hosszabb időre megrögzítse a maga erkölcsi és jogi felfogását a társadalom és az állam létérdekeit és a jogrendet súlyosabban fenyegető bűncselekményekre nézve. A Btk. tájékoztatja az állampolgárokat, a nemzetet, sőt az idegen államok polgárait és az idegen nemzeteket is a felől, hogy mit és miképpen büntet az állam, mit tekint tehát megengedett és mit büntetés terhe alatt tiltott cselekményeknek, amiknek az elkövetése, illetőleg azok elkövetésének már a nyomatékos gyanúja miatt is büntető eljárást indít úgy a saját, mint az itt tartózkodó idegen egyének ellen is.

Egy mai állam, akár egyszerű jogállamnak, akár mindenható tekintély-államnak kívánja magát tartani, nem térhet vissza a bírói vagy államfői önkény, tehát a jogbizonytalanság állapotába, ahova vezetne előreláthatólag a német új büntetőnovella két említett reformja. A jövő Btk.-ei is, amint a legújabbban alkotott Btk.-ekből és a napjainkban készített törvényjavaslatokból világosan látható, épúgy fogják sorolni a büntetéssel sújtandó cselekményeket és elő fogják írni a bíró által kiszabható büntetéseket, mint az eddigi klasszikus Btk.-ek tették. Hogy ez a felsorolás az általános rész után, az ú. n. különös részben történjék,

vagy ezt tegyük első rész gyanánt előre és a mai általános tételre a büntetés-kiszabás részletei közé helyezzük el, ez már egyszerű törvényszerkesztési technikai kérdés, ami nem érinti az elvi felfogást, a nullum crimen és nulla poena sine lege elvét.

A másik nagy tanulság pedig, amit a mai nagy jelszóháborúságból levonhatunk, az, hogy a büntető bíróságnak a törvényértelmezés terén a mainál nagyobb szabadságot, tágabb jogalkalmazási teret kell biztosítani. E tekintetben már az 1935-i német Novella törekvése teljesen jogosult és a fejlődés helyes irányát jelöli ki. A német Novella csak az eszközöket, a módozatot nem jól választotta meg a különben helyes célra. Nem a bírói mindenhatóságot, nem a népies felfogás hangzatos jelszavába burkolt bírói jogalkotási jogot, nem az analógiatiltalom teljes feloldását kell követelnünk, hanem azt, hogy a bírót szabadítsuk fel a mai túlságos megkötöttség, a betű zsarnoksága alól.

A két elentétes véglet: a Beccaria és a felvilágosodás irodalma által követett betűimádás és a bírói teljhatalma, a saját egyéni felfogása szerint, a törvény mellőzésével való ítélkezés között szintén csak a középben van az igazság, a követendő helyes út. A bíró nem egyszerű törvényautomata, ezt helyesen hirdeti a német nemzeti szocialista irodalom, de viszont a fennálló törvény a büntetőjogban az első jogforrás, amihez a bíró köteles magát tartani, amit joiga és kötelessége magyarázni, értelmezni, de mindig úgy, hogy ne az ő egyéni tetszése, hangulata, a vádlott iránti rokon- vagy ellenszenvé, hanem a törvény célja, a törvény szavaiból és logikájából megállapítható törvényi akarat érvényesüljön.

A betűimádás, a törvény szavainak pusztán nyelvtani értelmezése ellen teljesen jogosult volt a német szakirodalom támadása és a bíró számára a büntető jogban is nagyobb szabadság követelése.

Ennek pedig két módozata, két részletkövetelése áll ma már tisztán előttünk. Egyik az, hogy a Btk.-ben felsorolt bűncselekmények tényálladékait nem kell aprólékos részletességgel kicsiszolni, hanem inkább általánosabb, il-

letőleg összefoglaló szövegezéssel kell kodifikálni, melyből a bíró megértse, hogy a törvény mely irányú és mily célból véghezvitt jogsértő vagy jogveszélyeztető cselekvéseket kívánt büntetés alá helyezni. De a tényálladékok szövegezése ne aprólékos, kimerítő, taxatív felsorolás legyen, hanem az illető büncselekmény tipikus jellemvonásait, a védett jogtárgy biztos körvonalait ölelje fel. Kétünő példát nyújt erre nézve az új magyar hitelsértési törvény (1932. évi IX. tc.), mely az eddigi csalárd bukás, a vétkes bukás és az ezekkel rendszerint kapcsolatos vagy hasonlatos csalási (ú. n. quasi csalási) tényálladékokat egy közös tényálladékba olvasztotta bele, elhagyva a Btk. megfelelő eddigi szakaszaiban foglalt részletes, taxatív felsorolását az elkövetési tevékenységnek. A bíró most az új, tágabb és összefoglaló törvényszöveg birtokában sokkal szabadabban mozog a rendkívül változatos hitelsértő cselekvések megítélésénél és jobban érvényesítheti a gyakorlati esetek megítélésénél a való életből leszűrt tapasztalatait és jogi felfogását.

Természetesen az ilyen tágabbkörű és összefoglaló tényálladékok helyes megszerkesztése rendkívüli körültekintést és alapos tájékozottságot kíván az illető büncselekmények gyakorlati alakulatai és módzatai felől, de éppen egy ilyen jól megszerkesztett tágabb tényálladék aztán tovább életképes marad, mert a bíró kezét nem köti meg kicsiszolt műszavakkal és részletes felsorolásokkal, tehát módot ad a bírónak, hogy a később felmerülő újabb alakulatokat is a törvény alá vonhassa. Ilyen jól sikerült újítás a magyar katonai Btk.-et életbeléptető 1930. évi III. tc. 59. §-a is, mely a Btk.-nek a hűtlenség eseteit taxative felsoroló szakaszai helyett egy általános, illetőleg tág szövegű törzstényálladékba foglalja össze a hűtlenség elképzelhető alakulatait.

Ennek a helyes reformnak a folytatása lenne a Btk.-ekben annyira divatos »minősített esetek« elhagyása, illetőleg ezeknek is általánosabb szövegezésbe összefoglalása. A magyar Btk. is a lopásnak 12 minősített esetét sorolja fel, amelyeket a katonai Btk.-et életbeléptető törvény meg-

told a 13-ikkal. Ezek helyett a minuciózus és a bírói gyakorlatban annyi sok ingadozásra és vitatkozásra alkalmas nyújtó részletezések helyett kívánatos lenne egy általános szabállyal felhatalmazni a bírót, hogy a lopásra előírt rendes büntetési tételt súlyosabb esetekben kétszeresére, esetleg háromszorosára emelhesse fel.

A másik követelésünk pedig oda megy ki, hogy a mai határozott büntetési tételek, t. i. az egyes büncselekmények miatt kiszabható legkisebb és legnagyobb büntetési mennyiség (az ú. n. speciális minimum és maximum) nyüge alól is fel kell szabadítani a büntető bírót. A büntető bíróra ma valóságos lelki tortúra, mikor kénytelen a törvényes maximummal beérni, holott az ő igazságos megítélése szerint a tettes sokkal többet érdemelne, vagy pedig, ami gyakoribb eset, hogy nem szállíthatja le a törvény által előírt minimumot, mely az adott esetben feleslegesen hosszú és igazságtalanul szigorú szabadságvesztést állapít meg.

E részben is csak a magyar Btk. doktrinár izü merevségére hivatkozom. A gyilkosság miatt a Btk. szerint csak három büntetési tétel áll a bíró rendelkezésére, halál vagy életfogytiglani, vagy 15 évi fegyház. Pedig hányszor meg-esik, hogy a bíróság kevésnek tartja a 15 évet, viszont soknak az életfogytiglani fegyházat s így kénytelen vagy túlszigorú, vagy túlenyhe ítéletet hozni. De megtörténik az is, hogy a 15 évet látja túlságosan soknak a bíróság, ennél kevesebbet azonban semmi körülmények közt nem szabad kiszabnia, holott a fennforgó, valóban rendkívüli enyhítő körülmények miatt elégnék látna 5–6 évi szabadságvesztés alkalmazását. Mennyivel bölcsőbb és gyakorlatiasabb volt a Deák Ferencék 1843-i javaslata, mely nem szorította a bíró lelkiismeretét ilyen Prokrustes-ágyba, hanem megengedte a 20, sőt 24 évi rabság kimondását is, viszont szabad kezet adott a bírónak az enyhítő körülmények legtágabb értékelésére, tehát ily súlyos büntett miatt is az egy napi szabadságvesztés alkalmazására.

A német Novella ugyan elsősorban a megtorlás szigorítása, a szigorúbb büntetések kiszabása céljából ruhazza

fel a bírót a törvénytől való eltérésre és az analógia alkalmazására, de e reform alapgondolata, t. i. a bíró felhatalmazása arra, hogy a törvény betűjével szemben a gyakorlati élet követelményeit vehesse figyelembe, az a törekvés, hogy a büntető bíró, aki embertársainak szabadsága, becsülete, esetleg élete felett dönt, ne a papirosigazságot, ne a betű mégtartását tekintse feladatának, hanem az állami közérdeket, a társadalom, az összeség érdekét igyekezzék a büntetés alkalmazása és annak megfelelő mértéke útján kielégíteni, ez a gondolat, ez a törekvés kétségtelenül helyes és üdvös. Ha a novella kettős kísérlete nem épen alkalmas erre a célra, ha a többször idézett új 2. § szövegezése alaposan kifogásolható is, de ebből a nemsikerült kísérletből is tanulhatunk és a jobb jövő szempontjából, a büntető igazságszolgáltatás fejlesztésére hasznos tanulságokat vonhatunk le.

Végül legyen szabad még rámutatnom arra, hogy a magyar Btk. revízióját is ezeknek a tanulságoknak a figyelembevételével és szem előtt tartásával kell keresztülvinnünk. A mi, közel 60 éves Btk.-ünk revíziója ugyan ma még nincs napirenden, sőt igen tekintélyes helyről hangoztatják elég gyakran, hogy a mai nehéz közállapotaink nem alkalmasak ilyen nagyobb szabású törvényhozási munkára. Részemről azonban épen a Btk. gyakorlati alkalmazása közben szerzett tapasztalataim alapján merem hirdetni, hogy a mi Btk.-ünk is nagyon megérett a gyökeres revízióra, a teljes átdolgozásra. A revízió időpontjához nincs jogom hozzászólni, de a revízió szükségességét, a Btk. számos, úgy az alapvető, mint a részletkérdésekben elavult voltát, a megújítás elengedhetetlenségét épen a tudomány embereinek kötelességük hangoztatni. Az elavult, az életet ki nem elégítő, vagy a helyes igazságszolgáltatást gátló törvények megváltoztatását, az egészséges új eszmék, a jogos törekvések törvényerőre emelését, egyszerűen a jogfejlesztés és tökéletesítés fontos munkáját elsősorban a tudományos kritika van hivatva megindítani és diadalra segíteni. Vajjon Plósz Sándor polgári perjog úttörő tanulmányai és az ő nagy buzgólkodása nélkül lehe-

tett volna-e tető alá hozni hazánkban a polgári perjog kodifikációját?

A magyar jogászvilág a legteljesebb tisztelettel ismeri el, hogy az 1878:V. teikkben foglalt magyar Btk. egyike a XIX. század legjelesebb büntető törvényeinek. A törvényjavaslat szövege és a hatalmas terjedelmű és nagy tudományos értékű miniszteri indokolás készítőjének, *Csemegi Károlynak* emléke előtt ma is kegyelettel hajlunk meg. A Btk. szerkezete, az alapelvek biztos felismerése és szigorú keresztülvitele, a különböző büntetőjogi alapfogalmaknak és a különös rész tényálladékaiknak művészi tökélyű meghatározásai, definíciói mind a *Csemegi* nagy büntetőjogi tudását, stílusának jogászi eleganciáját dicsérik. A jogos védelemről, a lopásról, sikkasztásról, rablásról ma sem tudnánk tökéletesebb és helyesebb definíciót szerkeszteni, mint amiket ő kicsiszolt.

Azonban a törvény szerkesztése óta lefolyt hatvan esztendő, melynek jelentőségét eléggé súlyosbítják a közbejött világháború és annak hazánkra, nemzetünkre oly súlyos válságai, ez a nehéz, két emberöltőnyi idő elég volt arra, hogy felismerjük Btk.-ünknek a hibáit, szövegetességét s újabb és újabb hiányait, fogyatkozásait. Úgy az általános, mint a különös részben annyi és oly súlyos fogyatkozásokat állapított meg a tudományos világ és a bírói gyakorlat, hogy törvényhozásunk is szükségét érezte évről-évre javíthatni, pótolgatni a Btk. egyes szakaszait, majd egész fejezeteit átdolgozni. 1880 óta egész seregét alkotta már meg a magyar törvényhozás az újabb anyagi büntetőjogi, ú. n. melléktörvényeknek. Csak példaképpen említem fel, hogy új törvényt alkottunk az uzsoráról (kettőt is), a becsület védelméről, a hatóság elleni erőszakról, a hitelsértésről, a bélyeghamisításról, a kerítésről, a hűtlenségről, az árdrágító visszaélésekről, a hadviselés érdekei ellen elkövetett visszaélésekről, a választójog elleni bűncselekményekről, az állami és a társadalmi rend hatályosabb védelméről. Egész fejezeteket töröltünk a Btk.-ből, újakkal helyettesítve az elavultnak ítélt fejezeteket. A két,

hivatalosan is ú. n. Büntető Novella a tényálladékok egész sorát módosította, javítgatta, tökéletesítette.

Ez a két Novella, illetőleg más külön törvények még gyökeresebb reformokat vittek keresztül a büntetési rendszerben. A gyermek és a fiatalkorú bűnelkövetők, a közveszélyes munkakerülők, a megrögzött büntetettek tekintetében eltöröltük a Btk. gyakorlatiatlannak bizonyult lágykezü rendelkezéseit s a bűnelkövetőknek ezzel a három külön csoportjával szemben teljesen új büntetési (a fiatalkorúakra javítónevelési) rendszert állítottunk fel. Teljesen átalakítottuk a pénzbüntetések rendszerét. Életbeléptettük, majd tökéletesítettük a rövidebb szabadságvesztés és a pénzbüntetés végrehajtásának felfüggesztését.

A mi Btk.-ünk is majdnem úgy néz ki ennyi rengeteg módosítás, toldozás után, mint az immár 126 éves francia Code Pénal, a mai európai Btk.-ek anyakódexe. Mindkettő egy lyukakkal telt rosta.

De még mindez a sok javítás talán nem indokolná a revízió sürgetését, ha most már minden hibát kijavítottnak mondhatnánk a Btk.-ben. Sajnos, a folyton haladó tudomány és az élet újabb és újabb alakulatainak, követelményeinek kielégítésére hivatott bírói gyakorlat még mindig annyi hibát és hiányt talál a Btk.-ben, hogy annak a revíziója, teljes átdolgozása, meggyőződésünk szerint, csak idő kérdése.

Az általános részben a korlátolt elmeállapotú, helyesebben a gyengeelméjű, csökkent szellemi erejű egyének bűncselekményei beszámításának a nehéz problémája, — a részesség tanában a felbujtás kísérlete, — az egység és többség tanában a folytatólagos cselekmény és az üzletszerűség vitás kérdéseinek a megoldása, — a különös részben a gyilkosság és a szándékos emberölés megnyugtatóbb elhatárolása, illetőleg helyesebb definiálása, — a testi sértés egyes különös eseteinek, így az ártalmas szerekekkel történt egészségkárosításnak, — a család és az okirathamisítás körében a gyakori halmazati esetek összefoglalása, a megvesztegetés tényálladékainak szabatosabb meghatározása és még sok más tényálladék körül a fel-

merült gyakorlati vitás kérdések megoldása mind a revíziót sürgeti.

De legsürgetőbben követeli a revíziót a büntetési rendszerünk szervei hibáinak és a büntetéskiszabási rendszerünk tökéletlenségeinek a mielőbbi kijavítása iránti közóhaj. Btk.-ünknek épen ez a két leggyakorlatiasabb része sajnálatos bizonyítéka annak, hogy Csemegi nagyobb volt az elméletben, mint a gyakorlatban, otthonosabb volt az azonkori büntetőjogi irodalomban, mint a börtönügyi intézmények ismeretében, — fontosabbnak vélte a definíciók hajszálfinom kicsiszolását, mint a büntetéskiszabás gyakorlati vonatkozásainak a megfigyelését és értékelését. Ma már tisztában vagyunk azzal, hogy az ötféle szabadságvesztésbüntetés, amit ő a belga törvény utánzásával beleerőszakolt a Btk.-ünkbe, valósággal csődbe jutott. A papíron fennálló ötféle helyett tényleg mindössze kétféle szabadságvesztésbüntetésünk van: fegyház és fogház. És nincs is szükség többre. A Deák Ferencék 1843-i javaslata csakugyan jobban megfelelt a való életnek, mert az csak rabságot és fogságot különböztetett meg, de az előbbinek a tartama felment 24 évig, viszont lejött mindkettő egy napra.

Ugyancsak csődöt mondott a Btk.-ünk büntetéskiszabási rendszere, a relatíve határozott büntetési tételek papiros bölcsesége, mely arra kényszeríti a bírót, hogy hat havi börtönt állapítson meg akkor is, ha meggyőződése szerint elég lenne egy-két havi, vagy csak egy-két heti fogház kiszabása. Úgy hogy ezen a téren is a revízió jelszava csak az lehet: vissza a 43-i javaslathoz, annak gyakorlati életbölcsességre valló igazságos rendszeréhez, a relatíve határozatlan büntetési tételekhez.

Néhány év múlva elkövetkezik ennek az európai hírű kitűnő büntetőtörvénykönyv-javaslatnak a századik évfordulója. A ma annyira divatos centenárius ünnepek korában bizonyára illendő lesz megünnepelni ennek, a hazánk kulturális fejlődése szempontjából nagyjelentőségű törvényjavaslatnak is az első százados fordulóját. Ennek a javaslatnak a szerkesztői, *Deák Ferenc* és *Pulszky Ferenc*, Akadémianknak is oszlopos tagjai voltak. Kegyeletes köteles-

séget róna le azért a M. Tud. Akadémia is, ha e nevezetes évforduló megünneplése céljából annakidején pályadíjat tűzne ki annak a kifejtésére, hogy mennyiben járult hozzá az 1843-i büntető törvényjavaslat a magyar büntetőjog legújabbkori fejlődéséhez és hogy mit lehetne értékesíteni még ma is a 43-i javaslat rendszeréből a Btk.-ünk revíziójánál.

Az ugyan bizonyos, hogy ha törvényhozásunk már a 70-es években sem találta az 1843-i javaslatot — a változott politikai és gazdasági viszonyok miatt — a maga egészében törvényerőre emelhetőnek, ma, egy évszázad után, a csakugyan óriási változások folytán erről még kevésbé lehet szó. Nekem azonban szilárd meggyőződése, hogy a 43-i javaslat oly sok értékes gondolatot, rendelkezést tartalmaz, a büntetőjog számára ma is oly kincses bányá, melyből a Btk.-ünk revizionális munkálata során igen sok üdvös részletet vehetünk át, nemcsak az általános részben (kettős felosztás, a motívumok felsorolása a büntetés kiszabási szabályoknál, a folytatólágosság meghatározása, a visszaesés általános szabályozása), de a különös részben foglalt egyes tényálladékok értékelése tekintetében is.

A büntetőjogi jelszavak mai nagy esatájában a magyar büntetőjogtudomány büszkén és örömmel tekinthet vissza ma is erre a százéves javaslatra, mely Csemegi, a szintén nagy utód, ismert mondása szerint is »mindig büszke emlékeül maradand fenn annak a bámulatos haladásnak, melyet hazánk az 1827. évi javaslat óta a nyugati civilizáció vívmányainak, a jogrend és a humanizmus követelményeinek felismerésében s a tudomány megállapításainak a fennforgó viszonyokkal való kiegyeztetésében tett». (Löw Tóbiás: A Btk.-ek anyaggyűjteménye. I. köt., 23. l.) Mi pedig hozzáfűzhetjük ehhez azt, hogy a Csemegi javaslata s az abból kialakult mai Btk.-ünk nagyszerű bizonyossága annak a további hatalmas fejlődésnek, melyet a magyar jogélet és a büntetőjogi tudományosság alig pár évvel a kiegyezés után felmutat. Viszont sajnálattal kell megállapítanunk, hogy ezt a kitűnő törvénykönyvet az életbe lépte óta eltelt hat évtized súlyosan megőrlte, úgy, hogy

a XX. század kriminalitásának újabb és újabb alakulatai elleni küzdelemre csak a gyökeres átdolgozás fogja továbbra is használhatóvá tenni. Ez a revízió pedig az ezeréves magyar alkotmányos felfogás értelmében csak a *nulum crimen és nulla poena sine lege* jelígeje alatt való-sítandó meg.